

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu

100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

Proizvodnja podržana računalom CAM

6. sem: IIM, PI, RI

6. predavanje 2018/2019

Zagreb, 10. travnja 2019.

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu

100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Proizvodnja

Podjele i promjene proizvodnje

Proizvodnja podržana računalom – CAM

učinkovita primjena računala u proizvodnji.

a) Izravna (direktna) primjena   b) Posredna (indirektna) primjena

Povijest CAM-a

Od 1950-tih -NC - relejno upravljanje i 1. jezik za programiranje NC strojeva (APT)
do INDUSTRIJE 4.0

Obradni sustav te stanje i trendovi razvoja njegovih komponenti

**Razvoj NC strojeva i razine NC-a (NC, DNC, CNC, DNC, AC (ACC i ACO), FM
(FMC, FMI, FMS), CIM, IMS, BMS, SM, AM, VM, DM, RMS, ...)**

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

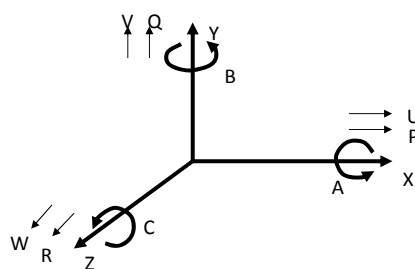
 100 godina Fakulteta
 strojarstva i brodogradnje
 Sveučilišta u Zagrebu
 100 Years of Faculty of
 Mechanical Engineering
 and Naval Architecture
 University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM
Programiranje NC strojeva

Programiranje CNC strojeva je kodiranje geometrijskih i tehnoloških informacija potrebnih za izradu nekog dijela na CNC stroju.

Priprema za programiranje

1. Koordinatni sustav i nul-točke
2. Vrste upravljanja
3. Gradnja i sintaksa programa

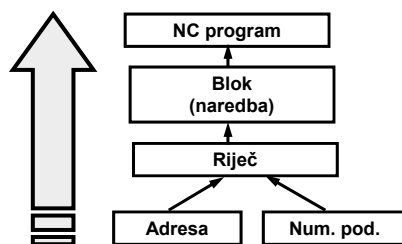
Ad 1) Koordinatni sustav i nul-točke

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

- nul-točka stroja; i
- referentna točka stroja;
- nul-točka obratka
- nul-točka alata (teorijski vrh alata)

FSB
100

 100 godina Fakulteta
 strojarstva i brodogradnje
 Sveučilišta u Zagrebu
 100 Years of Faculty of
 Mechanical Engineering
 and Naval Architecture
 University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM
Ad 3) Gradnja i sintaksa programa

 %
 N001
 N5 T1 M3
 ...

N75	G1	X100.	F0.3
1. r.	2. r.	3. r.	4. r.

Znakovi (characters) od kojih se grade riječi i blokovi:

- Adrese (tiskana slova A - Z)
- Znamenke 0 - 9
- Znakovi +, -, .
- Ostali znakovi
  - a) znak "%"; b) znak ":"; c) znakovi "[" i "]" ; d) znak "/"

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

 100 godina Fakulteta
 strojarstva i brodogradnje
 Sveučilišta u Zagrebu
 100 Years of Faculty of
 Mechanical Engineering
 and Naval Architecture
 University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM
Programiranje - kreiranje programa
Riječ s adresom G ili G-funkcije

 Format zadavanja G funkcija: **G(0) . | .**

Podjela G funkcija:

1. modalne ili memorirane G-funkcije,
2. blok-aktivne (rečenično aktivne) G-funkcije i
3. slobodne G-funkcije.

Modalne (memorirane) G-funkcije dijele se u sljedeće skupine:

Skupina a	- vrste interpolacije
Skupina c	- izbor ravnine obrade
Skupina d	- kompenzacija polumjera vrha alata
Skupina f	- pomaci nul-točke
Skupina e	- radni ciklusi
Skupina j	- unošenje dimenzija apsolutno ili inkrementalno
Skupina k	- definiranje posmaka
Skupina l	- definiranje broja okretaja
Skupina m	- mjerni sustav

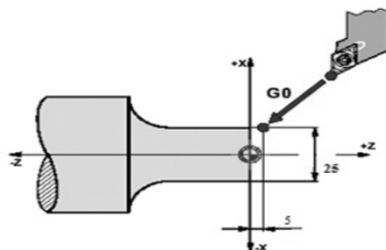
FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

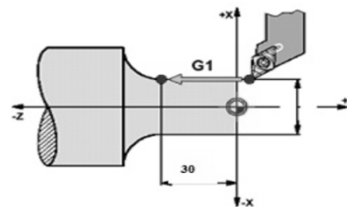
 100 godina Fakulteta
 strojarstva i brodogradnje
 Sveučilišta u Zagrebu
 100 Years of Faculty of
 Mechanical Engineering
 and Naval Architecture
 University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM
Modalne G funkcije – skupina a

G0 ili G00	pozicioniranje
G1 ili G01	pravocrtna (linearna) interpolacija
G2 ili G02	kružno gibanje u smjeru kazaljki na satu
G3 ili G03	kružno gibanje suprotno od smjera kazaljki sata
G33	obrada navoja

N50 G0 X25 Z5

N60 G1 X25 Z-30

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

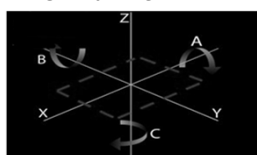

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

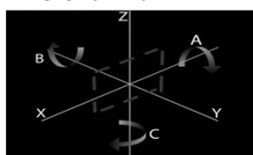
Modalne G funkcije – skupina c – ravnina obrade

G17	izbor radne ravnine XY
G18	izbor radne ravnine XZ
G19	izbor radne ravnine YZ

G17 ravnine XY

G18 ravnina XZ

G19 ravnine YZ

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Modalne G funkcije - skupina f - memorirani pomaci nul-točke

G53 – G59

Modalne G funkcije - skupina m – mjerni sustav

G70 – G71

Modalne G funkcije - skupina j - zadavanje dimenzija (programiranje)

G90 – G91

Modalne G funkcije - skupina k - zadavanje posmaka (znač. adrese F)

G94 – G95

Modalne G funkcije - skupina l - zadavanje frek. vrtnje (broja okretaja)

G96 – G97

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Modalne G funkcije

Skupina h - zadavanje frekvencije vrtnje (broja okretaja)

- G96** - stalna brzina rezanja; $n \neq \text{konst.}$; $n = v_c / (D\pi)$; tokarenje
G97 - stalan broj okretaja; $n = \text{konst.}$; glodanje

Završetak modalnih funkcija !

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Programiranje - kreiranje programa

Blok-aktivne funkcije

G4 ili G04

Mirovanje se definira u broju okretaja glavnoga vretena ili u vremenskim jedinicama (ovisno je li aktiva funkcija G94 ili G95).

Primjeri !

Korištenje funkcija G4 i G91

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Programiranje - kreiranje programa

Riječ s adresom M ili M-funkcije

M funkcijama se definiraju pomoćne funkcije. To su prekidačke funkcije, funkcije sa samo dva stanja (0 ili 1) te stoga ne opterećuju upravljačko računalo (kao G funkcije). Format zadavanja M-funkcija je slovo, adresa, M i dva dekadaska mjesta (što znači da na raspolaganju stoji 100 M-funkcija).

Format zadavanja M funkcija:

M(0) . | . - 2 dekadaska mjesta ; ako je na prvom mjestu 0 može se izostaviti
(današnja upravljačka računala nude 3 dekadaska mjesta)

M – funkcije - tablica

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

M – funkcije - tablica

- M0** – bezuvjetno zaustavljanje programa
- M1** – uvjetno zaustavljanje programa
- M2** - naredba završetak glavnog programa i “povratak” na početak
- M3** – rotacija gl. vretena u smjeru kazaljke na satu
- M4** – rotacija gl. vretena u smjeru obrnutom od kazaljke na satu
- M5** – zaustavljanje rotacije glavnog vretena
- M6** – naredba za izmjenu alata
- M8** – uključivanje SHIP-a (emulzije)
- M9** – isključivanje SHIP-a (emulzije)
- M19** - orijentirano (pod određenim kutom) zaustavljanje glavnoga vretena
- M30** - naredba završetak glavnog programa
- M66** – automatska izmjena obradaka

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

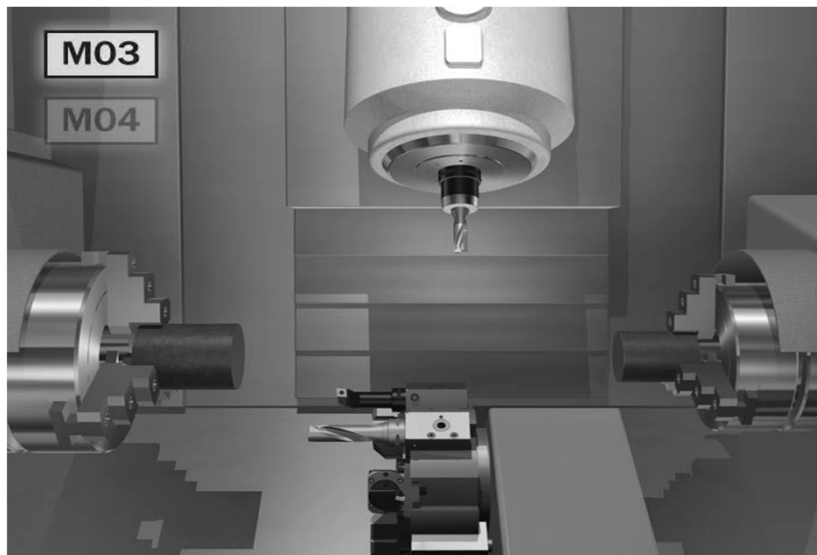
FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

M03 i M04

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Riječ s adresom T ili T-funkcije

Primjer zadavanja riječi s adresom T (T-funkcije) kod tokarenja.

T . . . .

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

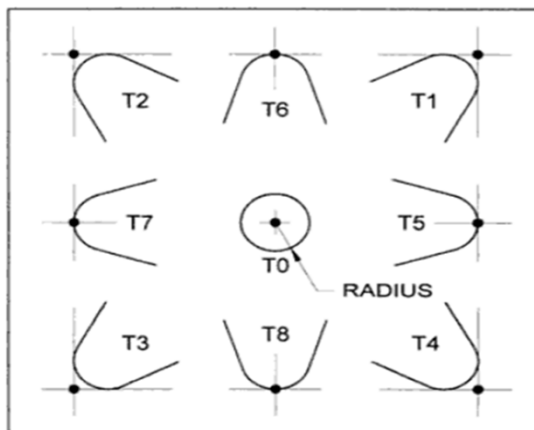
FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Riječ s adresom T ili T-funkcije – orijentacija oštrice

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Ostale riječi (Riječi s adresama X, Y, Z, F, ...)

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

ELEMENTI PROGRAMA

Početak programa

- Broj programa
- Poziv alata
- Potrebne G funkcije i nul-točka
- Pokretanje glavnog vretena

Početa gibanja

- Uključivanje korekcije alata
- Pozicioniranje alata (najčešće se izvodi u ravnini, a zatim u trećoj osi)
- Dovodjenje alata u startnu točku

Glavni dio programa

Završetak programa

- Povlačenje alata u siguran položaj (položaj koji omogućuje rukovanje alatom i obratkom, mjerenja na alatu i obratku, ili neku drugu predviđenu aktivnost)
- Završetak programa naredbom M30 ili M02

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

PROGRAMIRANJE – opis programiranja

Programiranje CNC strojeva je kodiranje geometrijskih i tehnoloških informacija potrebnih za izradu nekog dijela na CNC stroju.

RAZINE PROGRAMIRANJA

1. Ručno programiranje (može biti dijaloško, konverzacijsko)
2. Automatizirano programiranje
3. Programiranje u CAD/CAM sustavima
4. Ekspertni sustavi i tehnike AI

PROGRAMIRANJE - priprema

1. Koordinatni sustav i nul-točke
2. Vrste upravljanja
3. Gradnja i sintaksa programa

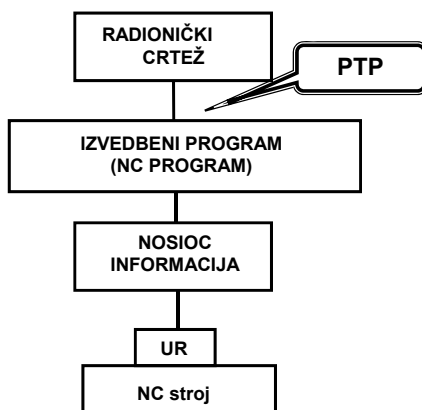
FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

 100 godina Fakulteta
 strojarstva i brodogradnje
 Sveučilišta u Zagrebu
 100 Years of Faculty of
 Mechanical Engineering
 and Naval Architecture
 University of Zagreb

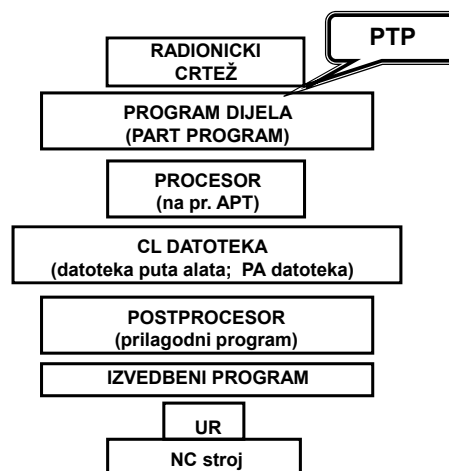

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Ručno programiranje

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

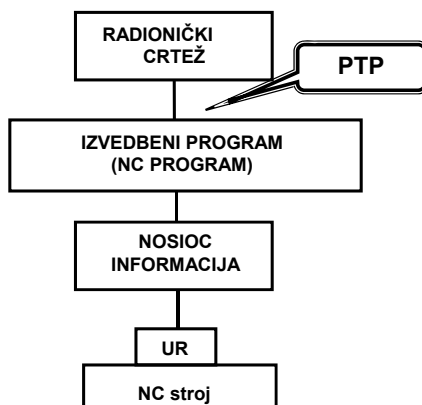
Automatizirano programiranje

FSB
100

 100 godina Fakulteta
 strojarstva i brodogradnje
 Sveučilišta u Zagrebu
 100 Years of Faculty of
 Mechanical Engineering
 and Naval Architecture
 University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Osnovne napomene o ručnom programiranju

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

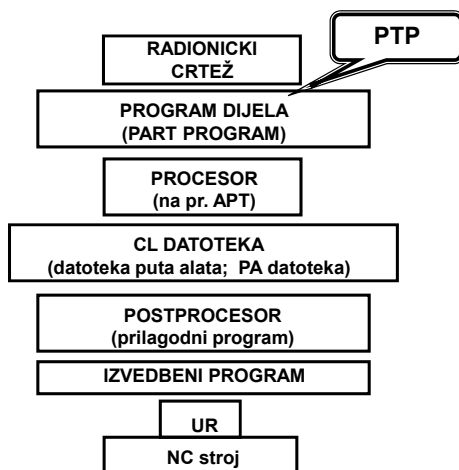
Značajke ručnog programiranja:

- nemoguće je programiranje vrlo složenih dijelova
- 1 tehnolog-programer ne može programirati više od 4-5 strojeva
- otežana provjera programa
- danas ima smisla u prototipnoj proizvodnji (tamo gdje je malo NC strojeva) i kad su u pitanju bolja UR, tj UR koja omogućuju „koverzacijsko“ programiranje.

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Osnovne napomene o automatiziranom programiranju

Kodiranje se provodi u jednom od viših programskih jezika problemski orijentiranih (APT, COMPACT, EXAPT, TC APT, ...)

tako kreiran program vrijedi za sve kombinacije NC stroj-UR za promatranu obradu (univerzalnost)

moguće je programiranje najsloženijih dijelova

1 tehnolog-programer može programirati niz istovrsnih strojeva

lagana provjera programa (simulacije putanje alata)

moгуćnost integracije u složenije oblike CA aplikacija

danase više ne koriste jezici već CAD/CAM sustavi

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

APT – struktura (segmenti) programa dijela (part program)

OPĆE (ORGANIZACIJSKE) NAREDBE

- Obradak
- Alatni stroj
- Stezna naprava
- Materijal obratka

GEOMETRIJSKE NAREDBE

- Elementi konture
- Pomoćni geometrijski elementi
- Kontura priprema
- Završna kontura

NAREDBE GIBANJA I OBRADJE

KRAJ PROGRAMA

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

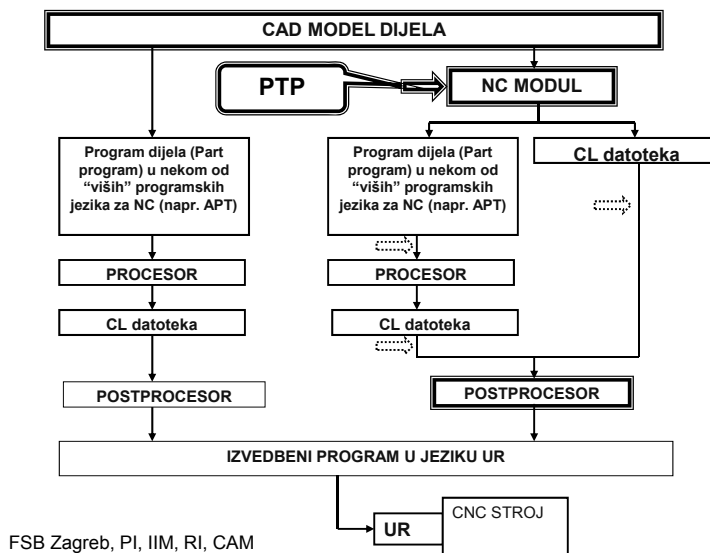
FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Programiranje u CAD/CAM sustavima

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Neki CAD/CAM sustavi koji podržavaju programiranje NC strojeva

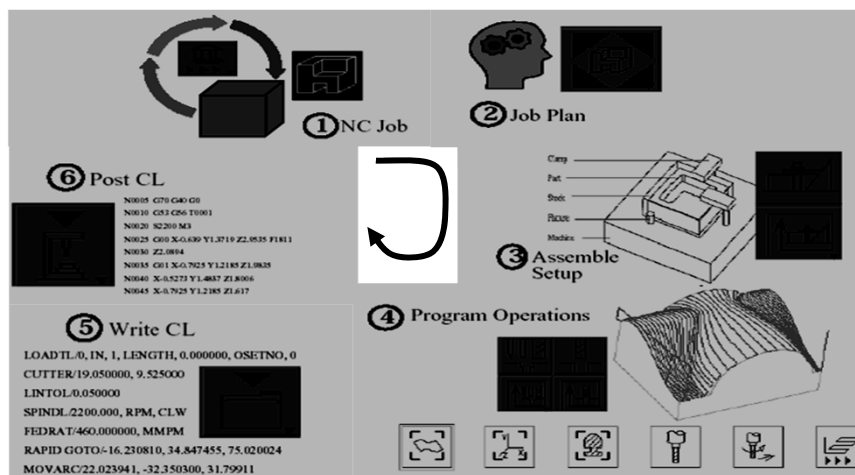
FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM Programiranje u CAD/CAM sustavima

IDEAS- slijed kod programiranja CNC strojeva

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

BCL- Basic Control Language

Po definiciji:

**BASIC CONTROL LANGUAGE (BCL) - AN ASCII DATA EXCHANGE SPECIFICATION
FOR COMPUTER NUMERICAL CONTROL MANUFACTURING**

Prvotno značenje akronima "BCL" je "Binary Cutter Location".

Skrb o razvoju i promjeni BCL-a (norma EIA/ANSI 494) vodi udruga
NCBSA-Numerical Control BCL Standards Association, formirana 1984.

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

BCL se može primijeniti na tri različita načina. Svako rješenje ima svojih prednosti i nedostataka. Mogući načini primjene BCL su:

- Osnovni sustav
- Front-End upravljanje
- “Prirodno” BCL upravljanje

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

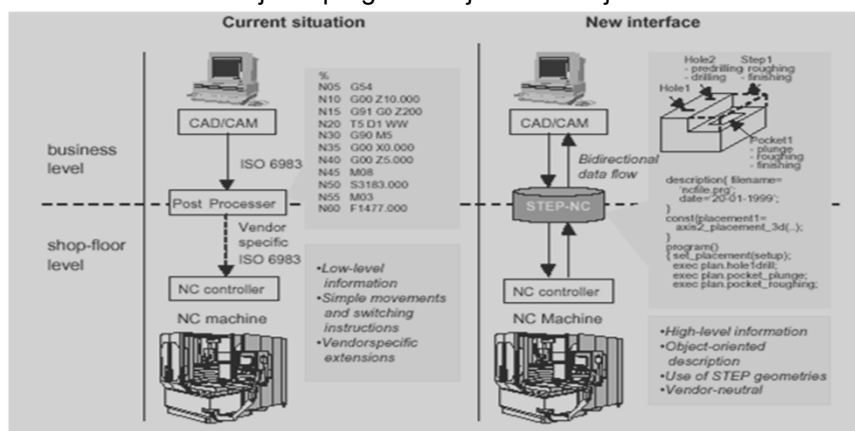
100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

STEP-NC novo sučelje za programiranje CNC strojeva

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

NCML: jezik za programiranje NC strojeva na bazi XML-a

Numerical Control Markup Language
Numerically Controlled Markup Language

FACILE - A Fast Associative Clean Interface Language and Environment for Discrete Prototype Fabrication

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

Što je loše kod "G-koda"

- Velike datoteke s malim sadržajem informacija.
- Nije strukturiran
- Teško "editiranje"
- Nema podataka o tolerancijama

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

XML-a

Povijest XML-a

- *GML (Generalized Markup Language) - IBM 1960s*
- *SGML - Standard Generalized Markup Language – ISO standard 1986*
- *HTML - CERN - Switzerland - 1989 = web explosion*
- *XML - W3C - Feb 1998 - XML 1.0*

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

Zašto se NCML temelji na XML?

- **XML je norma za obradu dokumenata koju je predložio World Wide Web Consortium**
- **Format koji se lako provjerava normom Document Type Definition (DTD)**
- **XML omogućuje da dokumenti budu “machine readable” kao što HTML omogućuje da dokumenti budu “human readable”**
- **Postoj niz alata obradu XML**
- **Razvijene su brojne aplikacije, napr. MathML, SML (industrija čelika) itd. Microsoft Office now uses XML**

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Druge mogućnosti automatiziranog programiranja NC strojeva koje se susreću u literaturi

- *NCML se može prevesti (prihvatiti) u VRML (Virtual Reality Modeling Language)*
- *Dijelovi su vidljivi standardnim "browser-ima" i "plugins-in"*

Koliko je opsežan i kompliciran NCML ?

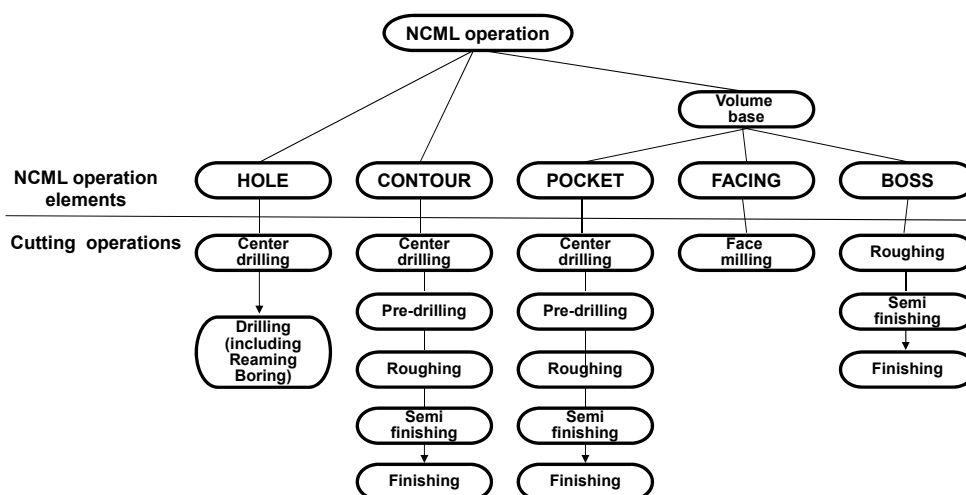
- Ima ukupno 57 elemenata.
- Cijeli DTD se sastoji od 117 redova i 520 riječi.

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Postprocesor – prevodi NCML u izvedbeni kod (G i M)

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM

FSB
100

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu
100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

PROIZVODNJA PODRŽANA RAČUNALOM - CAM

Programiranje u CAD/CAM sustavima

CAD/CAM sustav CATIA V5R17

FSB Zagreb, PI, IIM, RI, CAM